

סנהדרין

אלוף יהודה קהאט (עורך השלם ערך סנהדרין)

וכתב בעל ע"מ (בקובץ כ"י ה"ב) היא מלה יונית גמורה וכו' והוראת המלה עצמית על קבוץ הדיינים ונשיאי העדה היושבים המתקבצים אל מקום אחד ויושבים יחד לשפוט את העם ולהמתיק עצה לעשות תקנות על עסק בני מדינה ע"כ.

ברטנורא (סוטה ט. יא)

סנהדרין. ע"מ הדיינים. ונקראים סנהדרין ע"מ פשוטים
הדרת פנים בדין:

הרב קהאט (הקדמה לסנהדרין)

השם "סנהדרין" הוא מלשון יוונית, ומובנו: מועצת זקני העם, לפי ברטנורא (סוטה ט, יא) נקראים כך הדיינים על שם הנוטריקון: "סנהדרין" – שונא הדרת פנים בדין (שי"ן מתחלף בסמ"ך). מסכת סנהדרין באה ללמדנו פרטי הלכות בענייני בתי הדין וסמכותם; בענייני עדים ואופן חקירתם; כיצד הדיינים נושאים ונותנים בעניינים המובאים לפניהם; כיצד פוסקים את הדין; כיצד מבצעים ארבע מיתות בית דין, ועוד.

הרב שטיינץ (מאריך הקדמה לסנהדרין)

מסכת סנהדרין היא בעיקר מהותה "מסכת המדינה היהודית" ולא רק מסכת השופטים כפי שמציין שמה; כי במסכת סנהדרין מצויה תבנית של המדינה היהודית, והיא עוסקת, בהיקפה הרחב, במכלול הבעיות שיוצרת המדינה היהודית. ובמסכת זו יש פרוט של כל המוסדות היסודיים הקיימים במדינה על פי חוקי התורה, ושל יחסיהם ההדדיים...

מבחינת היקפם וגיוונם של נושאייה אין כמסכת סנהדרין בכל התלמוד. רוב מסכתות התלמוד דנות בנושא אחד או שניים, ונסמכות על פסוקים אחדים מן התורה, שמהם נלמדות אותן הלכות. ואילו מסכת סנהדרין עוסקת בתחומים רבים ביותר ובסיסה בתורה הוא בעצם ספר שלם – ספר דברים, "משנה תורה" כולו. כמעט כל הנושאים הנדונים בספר דברים, להוציא עניינים הנדונים ביתר הרחבה במקומות אחרים, מתבארים במסכת סנהדרין.

כמו ספר דברים עצמו מתחילה מסכת זו בדיני השופטים, ובסדרי השפוט, ומשם היא ממשיכה לברר את יסודות המשפט האזרחי, את רוב החוקים של המשפט הפלילי (הן בין אדם למקום והן בין אדם לחברו), והיא מסיימת בהבהרת עיקרי האמונה, וביתר שאת בהלכה ובאגדה השייכים לביאת המשיח.

במסכת סנהדרין אחד עשר פרקים אשר כמעט כל אחד מהם דן בנושא מפורט אחד.

הנושאים הכלולים במסכת:

פרק ראשון – "דיני ממונות בשלשה" דן במערכת השפוט מבית הדין הנמוך עד לסנהדרין, ובשופטים ויעודם.

פרק שני – "כהן גדול" עוסק במעמדם של האישים הבולטים בעם: הכהן הגדול והמלך.

פרק שלישי – "זה בורר" כולל בתוכו את המבנה, וסדרי הדיון בבתי הדין.

פרק רביעי – "אחד דיני ממונות" דן בסדרי הדיון המיוחדים לבתי דין של עשרים ושלשה.

פרק חמישי – "היו בודקין" מסביר את דרכי החקירה המיוחדת של בית הדין של עשרים ושלשה.

פרק שישי – "נגמר הדין" דן בסדרי ההוצאה להורג בכלל, ובדיני סקילה בפרט.

פרק שביעי – "ארבע מיתות" במיתות בית הדין ובפירוט הבעירות שדין סקילה.

פרק שמיני – "בן סורר ומורה" עוסק בדיני הבן הסורר ומורה, ובזכות התגוננות, ומניעת פשעים.

פרק תשיעי – "אלו הן הנשרפין" בדיני הנענשים בשריפה, ובהרג, ועונשים אדמיניסטרטיביים ואחרים לתקנת החברה.

פרק עשירי – "אלו הן הנחנקין" בעבירות שעונשן חנק, וביניהן דיני האנשים המערערים את יסודות החוק.

פרק אחד עשר – "חלק" עוסק בעיקרי האמונה ובדרכי המוסר המכוונים בכלל את האדם בדרך חייו, וכן על התקוה וההכנה לקראת ביאת המשיח ואחרית הימים, בהם ישוב העולם לתיקונו ולשלמותו.

המאירי (פגמה לסנהדרין)

אמר מנחם בן שלמה לבית מאיר י"א זה הסדר ר"ל סדר נזיקין נקרא בלשון תלמוד סדר ישועות להיות כלל ענייני להסיר העול והחמס מבין בני אדם בדיני ממונות נגזר מלשון ויקם משה ויושיען וכן בא להרחיק בני האדם מהעבירות הגדולות בהתמנות עליהם דיינים מתחקים על שרשי מעשיהם ליסרם על רעתם לשלם להם כפעלם ונצטוינו על זה למנות דיינים בכל ערי ארץ ישראל שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וכו' ואמנם קדמה בסדרנו זאת המסכתא ר"ל מסכת סנהדרין על שאר המסכתות שבסדר מצד שבתחלת התביעה אדם צריך לחפש ולחזר אחר דיינים שיראה תביעותיו בפניהם כמו שבארנו בפתיחת החבור והיא כוללת אחד עשר פרקים וסדרם לפי שטתנו א' דיני ממונות ב' כהן גדול ג' זה בורר ד' דרישה וחקירה ה' היו בודקין ו' נגמר הדין ז' ארבע מיתות ח' בן סורר ומורה ט' נשרפין י' נחנקין י"א פרק חלק וענין המסכתא הוא אמנם לבאר ענין הדיינים והנהגתם בכל הדינין הן דיני ממונות הן דיני נפשות וענין העדים שעל פי עדותם ידונו הדיינים את הדין ולבאר תכונת המיתות שנמסרו להם וכן כל הנדונים באיזו מיתה מהם הם נדונין ועל זה הצד יחלקו עניני המסכתא לששה חלקים הראשון לבאר ענין הדיינים כמה הם ומי הם הראויים לכך השני לבאר שיש קצת בני אדם שאינם תחת ממשלתם להיות הם יכולים לדון השלישי לבאר על איזה צד הן דנין בדיני ממונות במקום שאין שם בית דין מיוחד מפי סנהדרין ואלו עדים כשירים לדון על פי עדותם ועל איזה צד בודקין את העדים בדיני ממונות וגומרין את הדין על פי עדותם הרביעי דברים שיש בדיני נפשות יתר על דיני ממונות הן בענין הדיינים הן בחקירת העדים וכיצד בודקין וחקרין בדיני נפשות וגומרין את הדין על פי עדותם החמישי בתכונת המיתות שנמסרו לבית דין והנדונין באיזו מיתה מאותם המיתות הם נידונין ויתגלגל על ידי אלו הדברים ענין שיש בקצת אמונות מענין נחלת העולם הבא להודיע שלא נפקעו הנדונין ממנה אע"פ שחטאו ומתו בעונם בידי אדם אלא בקצת דברים כמו שיתבאר החלק הראשון יתבאר בפרק ראשון והחלק השני יתבאר בפרק שני החלק השלישי יתבאר בפרק שלישי החלק הרביעי יתבאר בפרק רביעי ובחמישי ובקצת הששי החלק החמישי יתבאר בקצת הששי ובפרק שביעי ובשמיני ובתשיעי ועשירי הששי יתבאר בפרק אחד עשר והוא פרק חלק זהו יסוד המסכתא דרך כלל אלא שבאו בה הרבה דברים שלא מעיקר הכוונה על ידי גלגול כמו שיתבאר: